

Redegørelse nr. R 4 (4/10 2012)

Folketinget 2012-13

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Redegørelse af 4/10 12 om arktisk samarbejde.
(Redegørelse nr. R 4).

Udenrigsministeren (Villy Søvndal):

INDLEDNING

Interessen for udviklingen i Arktis er voksende både inden for Rigsfællesskabet og internationalt. Konsekvenserne af den globale opvarmning er mest synlig i det arktiske område, og de muligheder og udfordringer, som afsmeltningen af isen i Arktis fører med sig, optager i stigende grad det internationale samfund, erhvervslivet, civilsamfundet og ikke mindst de mennesker, der bor i det arktiske område.

Kongeriget Danmark spiller en særlig rolle vedrørende den fremtidige udvikling i Arktis. Med Grønlands og Færøernes placering er det naturligt, at Kongeriget udbygger sin placering som en central aktør med hensyn til de internationale beslutninger af betydning for Arktis, der i de kommende år skal træffes. De 3 rigsdelen arbejder tæt sammen vedrørende arktiske spørgsmål bl.a. med henblik på at opnå den største mulige indflydelse i de internationale fora, hvor spørgsmål af betydning for Arktis behandles.

Grundlaget for dette samarbejde er Kongeriget Danmarks Strategi for Arktis 2011-2020, som blev fremlagt af Danmark, Grønland og Færøerne i august 2011. Den overordnede målsætning for denne strategi er en fredelig, velstående og bæredygtig fremtid for Arktis. Den arktiske strategi er rammen for Kongerigets holdninger, når udviklingen i Arktis drøftes både nationalt og internationalt.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

Arktisk Råd er fortsat det centrale forum for samarbejde og beslutninger vedrørende Arktis. Efter ministermødet i Nuuk i maj 2011 blev formandskabet for Arktisk Råd overdraget fra Kongeriget til Sverige.

Der er i Arktisk Råd nedsat 6 faste arbejdsgrupper og enkelte ad hoc ekspertgrupper, der består af repræsentanter fra medlemslandenes relevante myndigheder, institutioner og tilknyttede forskere, de oprindelige folks permanente deltagere, observatører til Arktisk Råd og ad hoc inviterede eksperter. Arbejdsgrupperne overvåger bl.a. udviklingen i Arktis baseret på forskningsresultater og viden fra de arktiske landes administrative systemer. Indsatsen omfatter videnskabeligt baserede rapporter om klimaændringernes betydning for afsmeltningen af indlandsisen, langsigtet overvågning af biodiversiteten og udarbejdelse af strategier på naturbeskyttelsesområdet, den globale forurenings betydning for økosy-

stemer og mennesker i Arktis samarbejde om nye internationale regler på havmiljøområdet og projekter, som sigter på at bedre de generelle levevilkår i Arktis.

Ud over arbejdsgrupperne er der nedsat 3 task forces.

Task forcen om eftersøgnings- og redningstjeneste (Task Force on Search and Rescue) forhandlede aftalen om eftersøgnings- og redningstjeneste (Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic – SAR-aftalen), der blev vedtaget under Arktisk Råds ministermøde i Nuuk i 2011, og som var den første juridisk bindende aftale inden for Arktisk Råd, som på Kongerigets vegne blev underskrevet af den danske udenrigsminister samt Grønlands og Færøernes regeringsledere. Denne aftale er nu under ratifikation, og forventes at træde i kraft i løbet af efteråret 2012. Den 10. – 14. september 2012 blev den første praktiske eftersøgnings- og redningstjeneste-øvelse af SAR-beredskabet gennemført i Grønland (SAREX Greenland Sea 2012), hvor medlemslandene afprøvede deres beredskab, koordination og samarbejde med udgangspunkt i en simulation af et krydstogtskibs forlis. Øvelsen demonstrerede udfordringerne og behovet for en tæt tværgående koordinering mellem de ansvarlige myndigheder samt for at forbedre kommunikationen. Øvelsen understregede endvidere behovet for sejladsregulering af de større skibe (særligt krydstogtskibe), som besjeler de grønlandske farvande, således at de praktiske udfordringer med håndtering af et større antal forulykkede reduceres mest muligt.

Task forcen om institutionelle spørgsmål (Task Force on Institutional Issues) har under det svenske formandskab afsluttet forhandlingerne om de regler, der skal danne grundlag for etableringen af Arktisk Råds sekretariat i Tromsø. Det er forventningen, at sekretariatet er fuldt etableret, når Canada overtager formandskabet i foråret 2013. De nødvendige beslutninger herom blev taget under viceministermødet i Arktisk Råd den 15. maj 2012, hvor man også vedtog en kommunikationsstrategi for Arktisk Råd.

Task forcen om beredskab og bekæmpelse af olieforurening på havet i Arktis (Task Force on Arctic Marine Oil Pollution Preparedness and Response) forhandler om en aftale, der har til formål at forebygge og bekæmpe oliekatastrofer i det sårbare arktiske miljø. Det forventes, at en sådan aftale vil kunne vedtages under Arktisk Råds ministermøde i Haparanda i maj 2013.

Spørgsmålet om optagelse af en række lande som permanente observatører i Arktisk Råd drøftes fortsat i Arktisk Råd. Kina, Japan, Sydkorea, Italien og Singapore har tillige med Europa-Kommissionen på vegne af EU ansøgt om en sådan observatørstatus. Hertil kommer en række NGO'er, som også har søgt om observatørstatus. Under ministermødet i Arktisk Råd i Nuuk i maj 2011 blev der vedtaget en række kriterier, der skal lægges til grund for optagelse af permanente observatører i Arktisk Råd. Disse vedrører bl.a. ansøgnernes støtte til Arktisk Råds arbejde, anerkendelse af det internationale regelsæt, der gælder for det arktiske Ocean (herunder FN's Havretskommission), respekt for og støtte til de oprindelige

folks værdier og kultur samt ekspertise inden for Arktisk Råds arbejdsområder.

Det lykkedes ikke under viceministermødet i Arktisk Råd den 15. maj 2012 at nå til enighed om en anbefaling til det kommende ministermøde om optagelse af nye permanente observatører. Kongerigets holdning er, at man er indstillet på at støtte optagelsen af de ansøgere, der lever op til Nuuk-kriterierne. Baggrunden herfor er bl.a., at man anser det for legitimt, at der er lande uden for det arktiske område, som udviser og har reel interesse for Arktis og de beslutninger, der træffes i Arktisk Råd, da disse for manges vedkommende har direkte betydning for lande langt fra Arktis.

Arbejdet i Arktisk Råds arbejdsgrupper og task forces styres af formandskabet i samarbejde med de arktiske stater repræsenteret af Senior Arctic Officials). Herudover deltager repræsentanter for de oprindelige folk (de såkaldte Permanent Participants) i drøftelserne. Kongeriget lægger vægt på, at arbejdet i Arktisk Råd udføres i tæt samarbejde mellem og med aktiv og synlig deltagelse af de enkelte rigsdele, og at Permanent Participants involveres mest muligt.

Med Ilulissat-erklæringen fra maj 2008 forpligtede de lande, der ligger ud til Polarhavet (Kongeriget, Canada, Norge, Rusland og USA – de såkaldte Arctic Five) sig til at forankre det tætte samarbejde om udviklingen i Arktis i folkeretten og til at løse eventuelle uoverensstemmelser om retten til kontinentalsoklen ved forhandlinger. Kongeriget anser fortsat Arktisk Råd som det centrale forum for drøftelser af arktiske spørgsmål, men finder, at Arctic Five samarbejdet, hvor det er relevant, på en hensigtsmæssig måde kan supplere dette.

Inden for det sidste år har der kunnet spores en stigende interesse i det internationale samfund for at drøfte spørgsmål med betydning for Arktis i andre fora end Arktisk Råd.

Det gælder f.eks. inden for det nordiske samarbejde, som siden 1996 også vedrører Arktis. Hovedformålet er at sikre en bæredygtig udvikling og bedre levevilkårene for befolkningerne i de nordlige områder. Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram 2012-2014 råder over ca. 9,7 mio. kr. årligt, som efter beslutning i Nordisk Ministerråd fordeles til en række projekter vedrørende Arktis. Danmark er i 2012 formand for det nordiske forsvarssamarbejde, NORDEFKO. Her vil der i efteråret 2012 blive taget initiativ til en tættere nordisk dialog vedrørende udviklingen i Arktis.

Inden for International Maritime Organization (IMO) fortsættes forhandlingerne om regler for skibe, der sejler i polaregnene (IMO's Polarkode). Disse forhandlinger, der forventes afsluttet i 2014, omfatter bl.a. skibes udformning, udstyr, besætningernes kompetence, spørgsmål vedrørende søredning og beredskab samt miljøbeskyttelse.

De arktiske lande, der grænser op til Polarhavet, søger også at fremme deres interesser inden for FN's Havretskonvention gennem indgivelse af dokumentation for kravet om udvidelse af deres kontinentalsokkel ud over 200 sømil, jf. nedenfor.

EU-Kommissionen og Den højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik har den 26. juni 2012 udsendt en meddelelse om Arktis. Meddelelsen gør status siden Kommissionen udsendte en meddelelse om Arktis i 2008 og udstikker retningen for EU's fremtidige politik vedrørende det arktiske område. Meddelelsens hovedbudskab er, at Arktis i dag har større betydning end nogensinde, og at EU siden udsendelse af den seneste meddelelse om Arktis har øget sine aktiviteter vedrørende det arktiske område. Med hensyn til EU's fremtidige indsats skal denne efter Kommissionens opfattelse være baseret på viden, ansvar og enga-

gement. Kommissionen finder, at EU spiller en særlig rolle i forhold til Arktis på grund af EU's engagement i bekæmpelsen af den globale opvarmning, og fordi EU er en hovedmodtager af varer og råstoffer fra Arktis. Det er Kommissionens opfattelse, at EU har mulighed for og ønske om at engagere sig yderligere med arktiske partnere og at gå ind i et samarbejde vedrørende en række af de udfordringer, som Arktis står over for.

Regeringen har i efteråret 2012 taget initiativ til at sikre en mere systematisk inddragelse af civilsamfundet i den debat, der finder sted om Arktis både nationalt og internationalt. Udenrigsministeriet har således sammen med Naalakkersuisut og Færøernes landsstyre taget initiativ til dannelse af et Arktisk Forum, hvor repræsentanter for interesserede NGO'er, tænketanke, forskningsinstitutioner o.l. i Kongeriget inviteres til at deltage i regelmæssige møder med henblik på udveksling og drøftelse af information og viden om arktiske forhold. Det er tanken på denne måde at sikre en bredere folkelig opbakning i alle 3 rigsdele bag Kongerigets beslutninger om Arktis.

Drøftelserne med USA om en bredere anvendelse af Thule Air Base vil blive fortsat i det kommende år. Det drejer sig for eksempel om anvendelse af Thule Air Base's dybvandshavn, flylandingsbane, brændstoffaciliteter mv.

SPECIFIKKE AKTIVITETSOMRÅDER

Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Forsvarets hovedopgaver i Arktis er militært forsvar af Grønland og Færøerne samt overvågning og suverænitetsbevarelse. Også dele af havmiljøopgaven i Grønland hører under forsvarrets ressort. Udover disse opgaver varetager forsaret, gennem sin tilstedeværelse i og omkring Grønland og Færøerne, løsningen af opgaver på vegne af andre myndigheder, som eksempelvis støtte til fiskeriinspektion og søredning.

Med henblik på at opnå en mere fleksibel disponering af forsvarrets kapaciteter i Arktis samt en mere omkostningseffektiv udnyttelse af ressourcerne, sammenlægges Grønlands Kommando og Færøernes Kommando med virkning fra 31. oktober 2012 i en værnssælles arktisk kommando i Nuuk med et forbindelselement på Færøerne. Den arktiske kommandos ansvarsområde kommer derved til at dække såvel Grønland som Færøerne. Placeringen i Nuuk giver tillige mulighed for et øget samarbejde og koordination med selvstyret, nationale myndigheder, internationale partnere og andre arktiske aktører.

Samarbejdet med det canadiske forsvar er, med udgangspunkt i den forsvarsmæssige samarbejdsaftale fra 2010, blevet styrket over de seneste år gennem gensidig deltagelse i øvelser og udveksling af stabsofficerer mellem Grønlands Kommando og tilsvarende canadiske myndigheder. Det øgede samarbejde med Canada har givet en større fleksibilitet i den danske opgaveløsning ved Grønland, hvilket muligheden for eksempelvis anvendelse af landingsbaner i det østlige Canada er et eksempel på.

Samarbejdet med USA tager primært udgangspunkt i Thule Air Base, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved danske enheders mulighed for at anvende de logistiske faciliteter, der er opbygget i Thule. Der gennemføres en årlig evakuerings- og samarbejdsøvelse i området, og US Coast Guard deltog for første gang i denne øvelse i 2011.

Forsvarschefen deltog i det første arktiske forsvarschefmøde (Northern Chiefs of Defence Meeting) i Canada den 12.-13.

april i 2012. Mødet fokuserede på landenes erfaringer med operationer i det arktiske område, herunder med hensyn til samarbejdet mellem militære og civile myndigheder. Kongeriget har tilbudt at være vært ved næste møde, der planlægges gennemført i Grønland i juni 2013.

Søfart og sejladsikkerhed

Skibstrafikken forventes øget for de grønlandske farvande over de kommende år, bl.a. på grund af krydstogtturisme, råstofeftersøgning samt den generelle økonomiske aktivitet i Arktis. Derudover forventes åbningen af nordøst- og nordvestpassagen at medføre en generel øget trafik i Arktis, hvor dele af ruterne vil passere grønlandsk farvand.

Af hensyn til det sårbare miljø i Arktis, for at sikre menneskeliv samt og for at sikre ensartede rammevilkår er det en prioritet for Kongeriget, at der internationalt etableres høje obligatoriske, sikkerhedsstandarder for skibes sejlads i Arktis. Med baggrund i et forslag fra Kongeriget, Norge og Canada har IMO igangsat de nævnte forhandlinger om IMO's Polarkode om sådanne obligatoriske regler.

Den forebyggende indsats er afgørende for sikkerheden til søs i arktiske farvande. Det vil på grund af de store afstande ikke inden for realistiske økonomiske rammer være muligt at etablere et fuldt dækkende søredningsberedskab for alle dele af de arktiske farvande, som det kendes fra f.eks. Danmark. Netop behovet for en forebyggende indsats blev tydeligt under den netop afholdte SAREX øvelse i Grønland. Fastlæggelse af bl.a. danske regler indenfor grønlandsk territorialfarvand om koordineret sejlads, hvor eksempelvis krydstogtskibene skal sejle parvis indenfor en given afstand, vurderes at kunne reducere de umiddelbare praktiske udfordringer med håndtering af et større antal forulykkede i et af Grønlands mange øde områder.

En række af de faktorer der har stor betydning for sejladsikkerheden, f.eks. isforhold, opmålingskvalitet og afstand til redningsfaciliteter, indgår i den forebyggende indsats.

Kongeriget har inden for arbejdsgruppen Protection of the Arctic Marine Environment (PAME) i Arktisk Råd i samarbejde med USA indsamlet oplysninger om krydstogtrederiernes »best practices« og fremsendt dem til FN's søfartsorganisation, IMO, og disse er hermed gjort tilgængelige for alle lande. Herudover har Kongeriget indledt et samarbejde med krydstogtsorganisationerne med henblik på at drøfte mulige løsninger til forbedring af sejladsikkerheden for krydstogtskibene i de polare farvande.

Danmark har på vegne af Kongeriget den 14. april 2012 med ratifikationsforbehold underskrevet Hazardous and Noxious Substances (HNS) 2010-protokollen om erstatning og ansvar ved skader forårsaget af farlige og skadelige stoffer. Protokollen omhandler erstatningsansvar for ulykker med skibe, der medfører farlige stoffer. Der forventes fremsat lovforslag i indeværende folketingsssamling, som har til formål at indarbejde ændringer i søloven, som følge af en ændringsprotokol til konventionen om ansvar og erstatning for skader opstået i forbindelse med søtransport af farlige og skadelige stoffer. Når lovgivningen er på plads, vil den egentlige ratifikationsproces kunne indledes.

Farvandsovervågning ved hjælp af AIS (Automatisk Identifikation System), hvor skibe regelmæssigt og automatisk udsender deres position over radio, har vist sig at være særdeles effektivt til at skabe overblik over og indsigt i skibstrafikkens adfærd. I danske farvande modtages disse signaler fra land, men dette er vanskeligt i Arktis på grund de enorme geografiske afstande. Derfor gennemfører Søfartsstyrelsen i

2012 forsøg med farvandsovervågning ved hjælp af AIS udstyrede satellitter. Ud over at anvende satellit data fra kommercielle udbydere samarbejder Søfartsstyrelsen med Aalborg Universitet, om en lille dansk AIS satellit udviklet af studerende ved universitetet. Målet er at tilvejebringe et beslutningsgrundlag for den fremtidige anvendelse af AIS, herunder satellitbaseret AIS, til farvandsovervågning i Grønland og det øvrige Arktis. Sideløbende hermed har der inden for Arktisk Råd været nedsat den nævnte Search and Rescue task force, som har haft til opgave at styrke koordinationen af redningsberedskabet i de arktiske lande inden for rammerne af SAR-aftalen. AIS fra satellit forventes at være et centralt værktøj til at understøtte denne opgave.

På foranledning af Skibsfartens- og Luftfartens Redningsråd er der iværksat en undersøgelse af mulighederne for en samplacering i Nuuk af eftersøgnings- og redningscentralerne i Grønland i forbindelse med forsvarrets etablering af den Arktiske Kommando 31. oktober 2012, som testet under den nylig afholdte SAREX Greenland Sea 2012 øvelse i Grønland.

Sammen med andre myndigheder har Søfartsstyrelsen udsendt en informationspakke med råd, vejledning og regler til sikring af sejladsen i grønlandske farvande. Der er endvidere indført forbud mod, at åbne redningsbåde må indgå i skibes redningsberedskab. Der er samtidig indført forbud mod sejlads i farvandsområder, hvor vanddybderne ikke er kendt – ligesom det er forbudt at sejle tæt på isbjerge. Desuden har man fastsat regler om, at skibe, der anløber og ikke blot gennemsejler grønlandsk søterritorium, bl.a. skal kunne dokumentere, at de opfylder væsentlige sikkerhedskrav. Sideløbende hermed foretager Søfartsstyrelsen løbende havnestsatskontrol i danske havne på skibe, der planlægger at sejle til Grønland, og Kongeriget har opfordret andre lande, som krydstogtskibe anløber, inden de sejler til Arktis, til at gøre det samme.

Fysisk afmærkning er stadig et vigtigt element for sejladsikkerheden i Grønland, herunder fyr og båker (kurslinjemarkører). Søfartsstyrelsen arbejder løbende på at modernisere infrastrukturen, f.eks. med bedre materialevalg og effektive solcelleanlæg. Der pågår bl.a. udskiftning af 535 traditionelle træbåker med nye og mindre vedligeholdelseskrævende stålbåker. Kort- og Matrikelstyrelsen der varetager forpligtelsen vedrørende søopmåling og søkortlægning af de grønlandske og færøske farvande, repræsenterer Danmark i Arctic Regional Hydrographic Commission. Formålet med kommissionen er at fremme og koordinere udviklingen af standarder, specifikationer og guidelines vedrørende officielle hydrografiske produkter i det arktiske område. Kort- og Matrikelstyrelsen har i Arctic Regional Hydrographic Commission foreslået, at mulighederne for udvekslingen af søopmålingsdata mellem de arktiske lande undersøges nærmere, og spørgsmålet skal drøftes på det førstkomende møde i kommissionen i slutningen af 2012.

Miljøministeriet indgik i 2009 en samarbejdsaftale med Naalakkersuisut om samarbejde på geodataområdet bl.a. med henblik på at øge fremdriften vedrørende udarbejdelse af søkort for Grønland for at øge sejladsikkerheden. I henhold til aftalen skal 65 søkort over den sydvestlige del af Grønland være nyoprettede inden udgangen af 2018. Kort- og Matrikelstyrelsen arbejder i henhold til samarbejdsaftalen og forventer at udgive 3 nyoprettede søkort i 2012. Kort- og Matrikelstyrelsen har i 2011 udgivet 3 nye søkort herunder ét, hvor der af hensyn til sejladsikkerheden som noget nyt er indtegnet et nyt system af anbefalede ruter over indsejlingen

til Nuuk. I alt vil der med udgangen af 2012 være udgivet 16 af de 65 kort.

Søopmålingen af de grønlandske farvande fortsætter på samme aktivitetsniveau som i 2011. Pt. er to af Søværnets skibe i gang med søopmåling af de grønlandske farvande. Der planlægges med opmåling af 4.500 km linje i 2012, samme mængde som i 2011.

Med det mål at samle alle informationer af betydning for søsikkerheden ét sted har Kort- og Matrikelstyrelsen etableret den tekniske løsning og produceret første udkast til en fælles grønlandsk maritim portal. Portalen skal indeholde maritime informationer fra alle grønlandske og danske myndigheder og forventes at være operativ ved udgangen af 2012. Styrelsen har endvidere udviklet og etableret en teknisk platform til den Grønlandske Havnelods i en WEB udgave, der forventes at være operativ ved udgangen af 2012.

Kort- og Matrikelstyrelsen forventer ved udgangen af 2012 at igangsætte en undersøgelse af, hvorledes de grønlandske maritime interessenter kan inddrages i indhentning af maritime informationer og i kvalitetssikring. Kort- og Matrikelstyrelsen forventer i samarbejde med Søfartsstyrelsen senere i 2012 at tage kontakt til de færøske maritime myndigheder med henblik på at undersøge mulighederne for i fremtiden at afholde nautiske brugermøder på Færøerne.

Kort- og Matrikelstyrelsen samt Grønlands selvstyre samarbejder med de øvrige nationale kortlægningsmyndigheder i Arktis om etableringen af en arktisk infrastruktur for geografiske data (Arctic Spatial Data Infrastructure – Arktisk SDI) om netbaseret integration af de otte arktiske landes land- og søkortdata. SDI forventes at ville kunne understøtte opgaver vedrørende miljøforvaltning, forureningsbekæmpelse, naturfredning, beredskab, bæredygtig udvikling, m.v.

Miljø og Natur

I Grønland er kompetencen for miljø og natur en delt opgave mellem Selvstyret og den danske stat ved Miljøministeriet og Forsvarsministeriet. Internationalt miljø- og natursamarbejde er dog statens kompetence og en række internationale konventioner har tætte relationer til den arktiske region, ligesom der er et meget udbygget regionalt arktisk miljø- og natursamarbejde, primært i Arktis Råd. Danmarks arbejde i disse fora gennemføres i et tæt samarbejde med Grønland og Færøerne.

Miljøstøtteordningen for Arktis, DANCEA (Danish Cooperation for Environment in the Arctic), der er delt mellem Miljøministeriet og Klima- og Energiministeriet, er et bærende og samlende element for Kongerigets internationale arktiske miljø og natursamarbejde. Ordningen medfinansierer størstedelen af den monitorering, som udgør Kongerigets bidrag til miljø- og naturarbejdet i Arktisk Råd og andet internationalt samarbejde.

Miljøsamarbejdet i Arktis Råd, herunder Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) har gennem et langsigtet monitoringsprogram bidraget med betydningsfulde oplysninger til brug for det internationale arbejde med miljøregulering. Det drejer sig om monitorering af fjerntransporterede forurening, hvor en række negative effekter observeres på økosystemer og menneskers sundhed. Det skyldes, at den forurening, som skabes i den industrialiserede del af verden, transporteres med luften, floder og havstrømme til Arktis. Grønlands natur og det grønlandske folk fungerer således ufrivilligt som en væsentlig indikator for verdens miljøtilstand.

Målinger i Grønland og Færøerne viser, at der er et stort behov for global miljøregulering, og at global regulering hjælper, men at fortidens forurening er mange år om at forsvinde. De seneste målinger i Grønland viser således, at niveauerne af de i Stockholmkonventionen forbudte gamle POP-stoffer (Persistent Organic Pollutants – svært nedbrydelige organiske miljøgifte) som f.eks. PCB og dioxin er for nedgående, men stofferne findes stadig i mange dyrearter. Der produceres og anvendes i dag nye svært nedbrydelige POP-stoffer, og disse nye stoffer konstateres i stadig stigende niveauer i det grønlandske miljø og i en række dyrearter. Her bidrager overvågningen i Grønland og Færøerne med data til brug for arbejdet med global regulering og udfasning af kritiske stoffer. Kviksølv er et eksempel på et tungmetal, som har haft dokumenterede sundhedsskadelige effekter på befolkningen i Grønland og Færøerne. Den viden, som er indsamlet i Rigsfællesskabet finansieret af Miljøstøtteordningen for Arktis, indgår som baggrundsviden til det igangværende arbejde med en global kviksølvkonvention, som forventes færdigforhandlet i 2013.

Visse stoffer påvirker både klimaet og er skadelige for den menneskelige sundhed. Et eksempel er sodpartikler fra f.eks. mark- og skovbrande, fyringsanlæg og dieselmotorer. Her er det, også for Arktis, den lokale og regionale forurening, som har størst betydning for klima og sundhed. Problematikken er aktuel i Arktis og behandles i Arktis Råd. Internationalt blev der i april 2012 i Gøteborg-protokollen under FN's konvention om grænseoverskridende luftforurening (Convention on Long-range Transboundary Air Pollution – LRTAP), sat nye reduktionsmål frem til 2020 for en række stoffer og herunder som noget nyt også for partikler. Der blev også indført et frivilligt krav om udvikling af emissionsopgørelser specifikt for sod (black carbon) og i forbindelse med reduktionsindsatsen over for partikler prioriteres tiltag, der reducerer sod.

Grønland har den 5. maj 2012 anmodet Miljøministeriet om, at der sker en gennemgang og opdatering af anordningen for Grønland af lov om havmiljø (vedr. havmiljøet uden for 3 sømil). I forbindelse med dette arbejde vil det kunne sikres, at relevante gældende bekendtgørelser under den danske havmiljølovgivning sættes i kraft for grønlandsk farvand uden for 3 sømil, og behovet for tilsvarende opdatering af de havmiljøregler, som selvstyret er ansvarlig for, vil samtidig kunne afklares, således at der er samme regler inden for og uden for 3-sømilegrænsen.

Som opfølgning på det arktiske miljøministermøde juni 2010 i Ilulissat og anbefalinger fra Arktisk Råd, har Danmark og Grønland identificeret særligt sårbare havområder omkring Grønland samt identificeret mulige forvaltningstiltag under IMO. Det er foreløbig i samarbejde med Naalakkersuisut besluttet at arbejde videre med 3 prioriterede pilotområder med henblik på at vurdere mulighederne for nationale og internationale forvaltningstiltag inden for IMO eller eventuelt retningslinjer under Arktisk Råd.

Rigsdelene arbejder i Arktisk Råd og andre relevante internationale fora sammen om havmiljøspørgsmål herunder også om spørgsmål vedrørende olie- og gasindvinding. I Arktisk Råds arbejdsgruppe for Protection of the Arctic Marine Environment (PAME) deltager både Grønland og Færøerne bl.a. i en vurdering af behovet for fælles arktiske retningslinjer for HSE-systemer (Health, Safety and Environmental Management Systems) og opfølgning på Arktisk Råds eksisterende Offshore Oil and Gas Guidelines.

Det fremgår af forsvarsforliget 2010 – 2014, at der vil blive foretaget en risikoanalyse vedrørende havmiljøet ved Grønland.

I fremtiden forventes også et tæt samarbejde i Kongeriget om konventionen for beskyttelse af det marine miljø i NØ-Atlanten (Oslo- og Paris-konventionen – OSPAR) vedrørende bestemmelser om olieeffterforskning og -indvinding ved Færøerne og ud for Østgrønland.

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i tæt sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturen i Arktis, herunder også de marine havpattedyr – det gælder også for Grønland og Færøerne, som har fuld kompetence mht. deres respektive naturforvaltning suppleret af et tæt samarbejde inden for Kongeriget om relevant internationalt naturforvaltningsarbejde. I Arktisk Råds arbejdsgruppe for Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF), hvor Grønland varetager Kongerigets interesser, koordineres et omfattende cirkumpolart arbejde med monitorering af den arktiske biodiversitet. CAFFs monitoringsprogram CBMP (Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme – Det cirkumpolare Biodiversitetsmonitoringsprogram) er en hovedhjørnesten i de arktiske landes arbejde med biodiversitet og Riget bidrager med væsentlig expertviden fra relevante institutioner – primært Grønlands Naturinstitut og DCE fra Aarhus Universitet. Arbejdet i CAFF og CBMP omfatter bl.a. de mange trækfugle og andre migrerende arter, som udgør en føde-ressource i Arktis og samtidig er en bevaringsværdig del af naturen i Arktis og lande uden for Arktis. Arbejdet i CAFF medvirker i øvrigt til koordinering af de arktiske landes, herunder Grønlands og Færøernes, bidrag til andet internationalt naturbeskyttelsesarbejde.

Et andet vigtigt initiativ i Arktisk Råds naturbeskyttelsesarbejde er »Det arktiske Biodiversitets Assessment (ABA), der under dansk videnskabelig ledelse vil blive afleveret til Arktis Råds ministermøde i 2013. Assessment-rapporten vil indeholde en række videnskabelige hovedkonklusioner og være ledsaget af en række politiske anbefalinger.

En væsentlig international aftale er Biodiversitetskonventionen fra 1992, der er en rammekonvention, som kombinerer naturbeskyttelse med hensynet til udvikling. Grønland og Færøerne implementerer selvstændigt Biodiversitetskonventionen. Under denne konvention er i 2010 vedtaget en protokol om genetiske ressourcer (Nagoya-protokollen), som bl.a. kan komme til at betyde, at adgangen til genetiske ressourcer kræver samtykke fra leverandørlandet og kontraktlig aftale om deling af udbyttet ved udnyttelse. Denne protokol vil også kunne få betydning for Grønland og Færøerne, når og hvis der findes genetiske ressourcer, som kan udnyttes kommercielt.

En anden væsentlig konvention er konventionen om vådområder af international betydning som – også kaldet »Ramsar-konventionen« efter den by i Iran, hvor konventionen blev etableret. Ramsarområder er vådområder med af international betydning, som skal beskyttes, herunder områder for vandfugle. Det sker i praksis ved, at landene sikrer fredning eller anden beskyttelse af særligt udpegede områder. Konventionen omfatter hele Kongeriget. Grønland har i 2011 udpeget et nyt RAMSAR-område i tillæg til de eksisterende 11 områder, og Færøerne har i 2012 udpeget sine tre første RAMSAR-områder.

Rusland, Hviderusland og Kasakhstan (i fælles toldunion) indførte 1. januar 2012 uden forudgående orientering forbud mod import af sælskinsprodukter fra grønlandssæler. Efter en række henvendelser fra dansk og grønlandsk side, har

toldunionen i september 2012 indført en inuitundtagelse for produkter fremstillet af voksne sæler fanget af oprindelige folk efter traditionelle fangstmetoder.

Klima og energi

Klima-, Energi- og Bygningsministeren og medlem af Naalakkersuisut for Boliger, Infrastruktur og Trafik underskrev i Nuuk den 15. august 2012, en samarbejdsaftale mellem regeringen og Naalakkersuisut om de internationale klimaforhandlinger under FN's klimakonvention (UNFCCC) i medfør af selvstyreloven, med henvisning til, at de internationale klimaforhandlinger har særlig betydning for Grønland.

Det følger af selvstyreloven, at regeringen skal underrette Naalakkersuisut forud for indledning af forhandlinger om folkeretlige aftaler, som har særlig betydning for Grønland. Efter begæring af Naalakkersuisut kan der indgås aftale med vedkommende minister, der fastlægger nærmere samarbejdsregler inden for rammerne af selvstyreloven, herunder en nærmere fastlæggelse af kriterier for, hvornår aftaler skal anses for at have særlig betydning for Grønland. Den nye samarbejdsaftale skal styrke rammerne for et konstruktivt samarbejde mellem regeringen og Naalakkersuisut i relation til de internationale klimaforhandlinger under FN's klimakonvention. Aftalen fastlægger principper for samarbejdet, herunder i forhold til konsultation af og inddragelse i forhandlingsprocessen, informationsadgang og synliggørelse af Grønland.

En række samarbejdsområder udmøntes gennem Klima-, Energi- og Bygningsministeriets institutioner: Energistyrelsen (ENS), Danmarks Meteorologiske Institut (DMI) og De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS). De tre institutioner yder rådgivning og medvirker til gennemførelsen af forskningsprojekter indenfor bl.a. klima, energi, miljø, natur og råstofområdet.

Energistyrelsen administrerer klimastøtten inden for miljøstøtteordningen, DANCEA, som primært anvendes til langsigtede overvågnings- og forskningsaktiviteter i Arktis. Herunder overvågningsindsats ved Zackenberg i Nordøstgrønland og ved Nuuk, hvor der gennemføres undersøgelser og overvågning af klimaændringernes effekter på økosystemniveau. Desuden finansieres PROMICE-programmet, der har til formål at overvåge udviklingen i afsmeltningen og masse-tabet fra Grønlands indlandsis' randområde.

Centrale vidensinstitutioner i disse langsigtede indsatser er Aarhus Universitet, Københavns Universitet, ASIAQ (tidligere Grønlands Forundersøgelser), GEUS, Grønlands Naturinstitut og Grønlands Klimacenter, som arbejder tæt sammen med internationale forskere.

Der deltages i Arktisk Råds klima- og miljø samarbejde under Arctic Monitoring and Assessment Programme. I Arktisk Råd er samarbejdet om at søge at begrænse udledninger af kortlivede klimaelementer udvidet i 2012. En række formidlingsprodukter om arktiske klimaændringer baseret på rådets seneste rapport er udarbejdet under dansk ledelse, og et dansk/grønlandsk undervisningsmateriale baseret på rapporten er under færdiggørelse. Dette materiale offentliggøres i efteråret 2012.

DMI varetager samarbejdet om den meteorologiske og klimatologiske betjening af Grønland med omliggende farvande og luftrum. Dette omfatter prognose- og varslingsstjeneste samt kontinuerlig overvågning af vejr, klima og dertil relaterede miljømæssige forhold i atmosfæren, på landjorden og i havet.

Særligt aktuelt er samarbejdet om isobservations- og ismeldetjeneste til sikring af skibsfarten i de grønlandske far-

vande. Igennem de seneste år er Istjenesten i stigende grad blevet involveret i den øgede olieefterforskningsaktivitet og har i den forbindelse et tæt samarbejde med Råstofdirektoratet i Grønland. Dette arbejde har fået øget aktualitet som følge af den stigende og nordligere gående skibstrafik.

GEUS har omfattende aktiviteter i det arktiske område, primært med fokus i Grønland, jf. Selvstyreloven og Råstofloven for Grønland. Aktiviteterne er projektorienterede og foregår primært på programområderne Mineralske Råstoffer, Energiråstoffer og Natur & Klima og gennemføres i stort omfang med nationale og internationale samarbejdspartnere.

På mineralområdet arbejdes der med regional geologisk og geofysisk kortlægning i Grønland, og der ydes assistance til det grønlandske selvstyre med at udvikle en bæredygtig mineralindustri. Herunder bidrages til ressourcevurdering, hvorom der indgår internationale samarbejder. I øjeblikket arbejdes der især med Sydøstgrønland med begyndende nye indsats i både Nordgrønland og Sydgrønland.

Der udføres kortlægning og vurdering af oliepotentialer med henblik på markedsføring og myndighedsrådgivning. I de senere år er fokus i høj grad blevet rettet mod Nordøstgrønland, men med fortsatte aktiviteter i Baffin Bugten og Disko-Nuussuaq området.

På Natur og Klimaområdet er samarbejdet særligt fokuseret på glaciologien og overvågningen af afsmeltningen af indlandsisen gennem PROMICE programmet. Desuden udføres projekter om de hastigt smeltende permafrostområders bidrag til drivhusgasser og andre miljøeffekter i Grønland, samt evaluering af vandkraftpotentialer i forbindelse med udvidelsen af Grønlands vedvarende energiforsyning. Dertil kommer havbundskortlægning og forskning om havstrømmenes dynamik i relation til klimaforandringerne.

Kontinentalsokkelprojektet

For at kunne dokumentere krav på kontinentalsoklen har Rigsfællesskabet i 2002 iværksat et kontinentalsokkelprojekt, forankret i Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser. Projektet udføres i samarbejde med Naalakkersuisut, Færøernes landsstyre, Statsministeriet, Udenrigsministeriet og Finansministeriet. Projektet har til opgave at identificere de områder, hvor krav om retten til udvidet kontinentalsokkel kan fremsættes, samt at indsamle, tolke og dokumentere de nødvendige data for en kravfremsættelse over for Commission on the Limits of the Continental Shelf – CLCS. Der er budgetteret med et samlet beløb til Kontinentalsokkelprojektet på godt 350 mio.kr. for perioden 2002-2014. Det videnskabelige arbejde i projektet udføres fra dansk side af GEUS, DTU-Space og Kort- og Matrikelstyrelsen.

Kongeriget planlægger at indgive krav på kontinentalsokkel vedrørende i alt fem områder. Der er indgivet krav vedrørende to områder nord og syd for Færøerne. I 2012 er der ligeledes fremsat krav vedr. et område syd for Grønland. Kontinentalsokkelprojektet er i 2012 gået i gang med at udarbejde en kravfremsættelse på området nordøst for Grønland. Dataindsamlingen for dette område er afsluttet, og kravfremsættelse vil kunne foregå i 2013.

For området nord for Grønland, hvor bl.a. de videnskabelige togter om bord på isbryderen Oden har indsamlet materiale, er det forventningen, at dataindsamlingen kan afsluttes i 2012, sådan at der kan fremsættes krav i begge de to resterende områder inden udgangen af 2014.

Nabolandene har indgivet eller forventes at indgive krav på dele af de samme områder, men CLCS har ikke til opgave

at afgøre eventuelle tvister, der må løses ved efterfølgende forhandlinger mellem de berørte lande.

Sundhed

Det første arktiske sundhedsministermøde blev afholdt den 16. februar 2011 i Nuuk. Daværende indenrigs- og sundhedsminister og medlem af Naalakkersuisut for Sundhed var værter for mødet, hvor delegationer fra de arktiske lande og oprindelige folks organisationer deltog. Ministermødet førte til »The Arctic Health Declaration«, som udtrykker enighed om et tættere samarbejde på sundhedsområdet bl.a. i form af udveksling af »best practices«, og om at de oprindelige folk i Arktis i højere grad skal inddrages i forskning, sundhedsfremme og forebyggelse.

Endvidere blev der på et møde i januar 2012 mellem medlem af Naalakkersuisut for sundhed, og ministeren for sundhed og forebyggelse indgået en fornyet samarbejdsaftale på sundhedsområdet. Aftalen er en fornyelse af den dansk-grønlandske aftale om fortsættelse og udbygning af samarbejdet på sundhedsområdet fra 1998.

Departementet for Sundhed, Grønland, har siden 2010 haft en samarbejdsaftale med det islandske sundhedsministerium. Samarbejdsaftalen skal danne grundlag for yderligere aftaler med Island inden for det sundhedsfaglige område. Til at koordinere samarbejdet er der gennem samarbejdsaftalen etableret en samarbejdskomité, Islandsk-Grønlandsk Sundhedssamarbejde, som mødes en gang årligt.

Medlem af Naalakkersuisut for Sundhed var i februar 2012 på orienteringsrejse, som omfattede møde med den canadiske sundhedsminister i Ottawa samt sundhedsministrene for Nova Scotia og Québec. På mødet blev det besluttet fortsat at arbejde på indgåelse af evakueringsaftaler mellem parterne. (Grønland vil dog fortsat have Danmark og Island som deres primære samarbejdspartnere i forbindelse med evakueringer.) Besøget førte til, at der nu arbejdes på samarbejdsaftaler med sundhedsvæsenet i Nova Scotia og Québec.

Medlem af Naalakkersuisut for sundhed var i marts 2012 vært ved det første Vestnordiske Sundhedsministermøde, som afholdtes i Nuuk. Ved mødet diskuterede ministrene best practices inden for en bred vifte af felter på sundhedsområdet. Det besluttedes ved mødet, at der årligt skal afholdes et Vestnordisk Sundhedsministermøde.

Grønlandske embedsmænd og fagfolk deltager i en lang række af arktiske og nordiske arbejdsgrupper, bl.a. i Arktisk Råds Sustainable Development Working Group (SDWG) og den underliggende Arctic Human Health Expert Group (AH-HEG), det nordiske e-helsesamarbejde, Svalbardgruppen, samt arbejdsgrupper vedr. kvalitet og risikofamilier. Grønland deltog også ved International Congress for Circumpolar Health (ICCH) i august 2012.

Grønland er en aktiv deltager i det nordiske helseberedskabssamarbejde, og der arbejdes på at sikre et bredt netværk af samarbejdspartnere til håndtering af akutte situationer såsom katastrofer og evakueringer. Grønland er omfattet af den Nordiske Helseberedskabsaftale, og der er grønlandsk deltagelse i Svalbardgruppen. Beredskabet udvikles løbende gennem samarbejdsaftaler med nordiske og arktiske partnere om sundhedsydelse i akutte situationer.

Idet miljøet og evt. forurening er en vigtig faktor for den grønlandske befolknings sundhedstilstand, prioriteres det arktiske samarbejde omkring overvågning og vurdering af forurening også af Departementet for Sundhed. Grønland deltager derfor også med en repræsentant for sundhedsområdet i den arktiske arbejdsgruppe AMAP.

Politi og retsvæsen

Der findes ikke formaliserede aftaler, der særligt vedrører politiets samarbejde med myndigheder i de øvrige arktiske nationer. Det daglige samarbejde varetages således inden for de eksisterende internationale samarbejdsaftaler, som Kongeriget har indgået. Inden for de generelle rammer ydes der jævnligt gensidig retshjælp mellem Grønlands Politi og de øvrige nordiske lande i medfør af eksisterende aftaler herom, ligesom der i Grønland f.eks. fuldbyrdes bødefugtelser fra de øvrige nordiske lande i medfør af lov om samarbejde med Finland, Island, Norge og Sverige angående fuldbyrdelse af straf mv.

Det kan endvidere oplyses, at politimesteren for Grønland deltager i arktiske politichefmøder. Politimesteren deltog i september 2011 i samarbejds mødet med de canadiske arktiske politichefer i Iqaluit i Canada.

Grønlands Politis chefanklager deltog i november 2011 i et møde i Canada med det formål at udveksle erfaringer og informationer om NGO-interesser i de arktiske egne i relationer til råstof- og mineraludvinding.

Forskning

Kongeriget vil fastholde den internationalt førende position inden for en række forskningsområder vedrørende Arktis, og vil fremme national og international arktisk forskning. Forskningen er forankret på en række forskningsinstitutioner på tværs af riget, og det tværinstitutionelle samarbejde er vigtigt for at fastholde en internationalt førende position.

Grønlands Naturinstitut og det tilhørende klimaforskningscenter er gode eksempler på, hvorledes der skabes lokalt ejerskab til forskningen. Den institutionelle forankring i Grønland sikrer, at forskningen i arktiske forhold i Grønland også tager udgangspunkt i faktiske grønlandske behov og kan bidrage med myndighedsbetjening. Klimaforskningscentret har også vist sig som en attraktiv samarbejdspart for forskningsmiljøer i både Canada og USA.

Et andet eksempel på et sådant center er centret for forskning i havstrømme, der er forankret ved Havstovan i Tórshavn. Centret har i et samarbejde mellem færøske og danske forskningsinstitutioner (Havstovan, Færøernes Universitet,

KU, AU, DMI og GEUS) bidraget væsentligt til klimaforskningen i relation til havet. Centret har bl.a. arbejdet med den fysiske kobling mellem det globale klima og havstrømme ved Færøerne og klimamodelscenarier for Færøerne. Centret foreslås videreført på regeringens forslag til finanslov for 2013 i en udvidet form, der også omfatter grønlandske forskningsinstitutioner.

Den stigende interesse for Arktis har også givet sig udslag i et øget fokus på Arktis på de danske universiteter. F.eks. har DTU samlet alle sine polare aktiviteter under DTU-polar. Tilsvarende har Aalborg Universitet samlet deres aktiviteter på humaniora og samfundsfag i Centre for Innovation and Research in Culture and Learning in the Arctic (CIRCLA). Det er forventningen at en række andre universiteter vil følge efter.

Uddannelsesministeriet understøtter universiteternes indsats f.eks. igennem Polardialogforum, hvor de relevante forskningsinstitutioner mødes og drøfter spørgsmål af fælles interesse. I dette regi arbejdes der f.eks. med at synliggøre de danske arktiske kompetencer både på forskningssiden og for så vidt angår myndighedsbetjening. Polardialogforum vil også gerne skabe et bedre overblik over danske feltaktiviteter i Grønland og det øvrige arktiske område, samt sikre koordinering med Forsvarsministeriets aktiviteter i Grønland.

Kongeriget deltager i det nyetablerede nordia-net for arktisk forskning inden for Nordforsk/Nordisk Råd og igennem joint committee-samarbejdet mellem USA, Grønland og Danmark, hvor man i 2012 har kunnet godkende tre nye fælles forskningsprojekter inden for klimaforskning, arktisk medicin og arktisk agerbrug. Der planlægges endvidere afholdt en work shop i Shanghai for Kongerigets og kinesiske forskningsmiljøer for at undersøge mulighederne for et nærmere samarbejde.

Hermed slutter redegørelsen.
